

Position Paper Stichting Materiaalorganisaties

Mei 2024

Nationaal Programma Circulaire Economie 2023 – 2030

In het Nationaal Programma Circulaire Economie wil de Rijksoverheid de volgende richting op: In 2023 staan we voor aanzienlijke duurzaamheidsuitdagingen, voornamelijk als gevolg van overmatig grondstoffengebruik. Dit overschrijdt voortdurend de grenzen van de aarde en heeft gevolgen voor klimaatverandering, biodiversiteitsverlies en milieuvervuiling. Een circulaire economie is essentieel om deze problemen aan te pakken en bij te dragen aan klimaatdoelstellingen, biodiversiteit, een schone omgeving en grondstoffenlevering. In een circulaire economie worden herbruikbare grondstoffen en materialen gebruikt, waardoor afval wordt geminimaliseerd.

StiMo sluit zich volledig aan bij de einddoelstelling van de Rijksoverheid om een circulaire economie te realiseren, om problemen aan te pakken en uiteindelijk bij te dragen aan klimaatdoelstellingen, biodiversiteit, een schone omgeving en grondstoffenlevering. Het raamwerk dat voor het bedrijfsleven nodig is om deze doelen te kunnen bereiken wordt helaas niet bijgeleverd door de beleidsmakers.

Het volgende moet worden bijgesteld om de voorgestane doeleinden te kunnen bereiken:

1. Er moet meer gescheiden worden ingezameld om verlies van waardevolle grondstoffen tegen te gaan. StiMo stelt voor dat UPV-organisaties invloed krijgen om goed scheidingsgedrag te bevorderen, of dat gemeenten en bedrijven inzamel- en kwaliteitsdoelstellingen opgelegd krijgen.
2. Essentiële inzamellogistiek is essentieel om te voldoen aan de ambities van een circulaire economie. StiMo pleit voor onderzoek naar hoe de Nederlandse afvalinzameling in 2030 en 2050 moet worden georganiseerd. Dit onderzoek moet betrekking hebben op alle materiaalstromen.
 - a. Wat uit het onderzoek komt moet ook door bedrijven en gemeenten als inzamelsysteem/inzamelmiddel worden gehanteerd (geen gemeentelijk autonomie).
3. Er moet meer aandacht zijn voor stimuleringsbeleid voor pre-concurrentieel onderzoek naar hernieuwbare biogene en recyclebare productinnovaties. Dit bevordert samenwerking binnen waardeketens en draagt bij aan duurzaamheid voor hele ketens.
4. Inzet van secundaire grondstoffen moet door de overheid meer worden gestimuleerd ten opzichte van primaire grondstoffen. Doelen en verplichtingen worden door beleidsmakers wel geteld, maar het raamwerk dat nodig is om die doelstellingen te kunnen behalen wordt niet ingevuld. Belangrijk hierbij is dat er een Europees level playing field is.
5. De focus op plastics moet meer integraal op alle verpakkingen zijn, met aandacht voor milieuwinst door verpakkingen.
6. De verbranding van recyclebare materialen moet worden geminimaliseerd. StiMo pleit dat bij ontwerp rekening wordt gehouden bij de einde-leven fase van het product. Dus repareerbaar en hoogwaardig recyclebaar.
 - a. Inzet recycklaat wordt verplicht bij vervaardiging van nieuwe producten (of sterk gestimuleerd). Dit alles wel in Europees verband.
7. Een belasting op fossiel plastic moet pas worden overwogen als recycklaattoepassing problematisch blijkt, ondanks optimalisatie van inzameling, sortering en recycling, en de invoering van een verplicht percentage recycklaat in producten.
8. StiMo ondersteunt de algemene doelen van de Rijksoverheid, maar maakt zich zorgen over de verplichting van herbruikbare verpakkingen boven recyclebare verpakkingen. Onafhankelijk onderzoek toont aan dat herbruikbare verpakkingen soms tot 50 tot 100 keer moeten worden hergebruikt om milieuvriendelijker te zijn dan een eenmalige verpakking.
9. LCA's hebben een specifieke functie. Milieu-impact analyses zijn beperkt geschikt voor het maken van afwegingen in (toekomstig) beleid. Ze geven voornamelijk een indicatie van de milieu-impact van de huidige lineaire economie. Toekomstbestendigheid van materialen gaat niet alleen over de milieu-

impact op basis van historische cijfers. Belangrijker zijn innovaties, vooruitgang in materiaaleigenschappen, en verbeteringen in verwerking en recycling.

- a. Kijk bijvoorbeeld naar bio-based producten: Milieu-impact analyses zijn beperkt geschikt voor het maken van afwegingen in (toekomstig) beleid. Ze geven voornamelijk een indicatie van de milieu-impact van de huidige lineaire economie. Toekomstbestendigheid van materialen gaat niet alleen over de milieu-impact op basis van historische cijfers. Belangrijker zijn innovaties, vooruitgang in materiaaleigenschappen, en verbeteringen in verwerking en recycling.

Wat staat er in het Nationaal Programma Circulaire Economie dat relevant is voor StiMo?

UPV

Om ervoor te zorgen dat meer grondstoffen in de keten blijven voor recycling en niet worden verbrand of als zwerfvuil in het milieu komen, maakt de Rijksoverheid gebruik van het instrument uitgebreide producentenverantwoordelijkheid (UPV). Met de UPV wordt per productgroep producenten verantwoordelijk gemaakt voor (de kosten van) het inzamelen en recyclen van gebruikte producten. In de UPV kunnen ook minimumdoelstellingen voor bijvoorbeeld inzameling, recycling en/of hergebruik worden opgenomen. Er geldt al een wettelijk verplichte UPV voor de productgroepen auto's, autobanden, verpakkingen, batterijen en accu's, en elektronische en elektrische apparaten. In 2023 geldt ook UPV voor verpakkingen uit de KWD-sector, wegwerplastics en textiel.

Hoewel het beleidsinstrument UPV brede steun geniet, zijn er steeds meer signalen dat de uitvoering beter kan. Daarom brengt de Rijksoverheid de beleefde problemen in kaart bij diverse stakeholders rond de UPV, waarbij zij onder andere kijken naar de rol van gemeenten en hoe deze ondersteund kunnen worden, zonder daarbij de verantwoordelijkheid (deels) bij producenten weg te halen.

Recycling

Recycling kan hoogwaardig of minder hoogwaardig zijn. Hoogwaardige recycling leidt tot kwaliteitsproducten die opnieuw kunnen worden gebruikt, behoudt materiaal voor de keten. Minder hoogwaardige recycling benut materialen niet optimaal en leidt soms tot vernietiging na eenmalig gebruik. De Rijksoverheid streeft naar hoogwaardige recycling en zet ook op Europees niveau in op betere verwerking. Ze willen de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen herzien om hoogwaardige verwerking binnen de EU te bevorderen. Dit omvat alleen export van afval uit de EU als het voldoet aan EU-eisen voor verwerking.

Figuur 1: Verpakkingsmaterialen

KWD Consumentenverpakkingen

Een effectief afvalbeheer begint met een goede scheiding en inzameling van afgedankte producten en materialen. Het programma "Van Afval Naar Grondstof" (VANG) richt zich op het verbeteren van de scheiding van huishoudelijk afval en afval uit de kantoor-, winkel- en dienstensector. Door betere scheiding verbetert de kwaliteit van afvalstromen, wat leidt tot duurzamer gebruik van materialen, hoogwaardige recycling en minder restafval. Dit voorkomt verbranding of storting van waardevolle grondstoffen. Bovendien wordt geprobeerd om de hoeveelheid afval te verminderen via preventie. Burgers en bedrijven dragen bij door afval correct te scheiden. Gemeenten ondersteunen dit met geschikte inzamelmethoden, communicatie, gedragsbeïnvloeding en financiële prikkels. Inzamelers zorgen voor de

gescheiden inzameling van afvalstromen met minimale vervuiling, waardoor de kans op behoud in de economie wordt gemaximaliseerd.

Toekomstbeeld consumptiegoederen (2030 en 2050)

Het Rijk wil in 2050 een volledig circulaire economie bereiken. Voor consumptiegoederen betekent dit dat producten langer meegaan door hergebruik, reparatie en hoogwaardige recycling. Tegen 2030 streven ze naar aanzienlijke vooruitgang in circulair ontwerp, levensduurverlenging en recycling. Producenten verschuiven naar circulaire verdienmodellen, wat duurzame keuzes voor consumenten vergemakkelijkt. Het Transitieteam Consumptiegoederen (TTC) voerde impactanalyses uit en identificeerde vijf relevante productgroepen vanwege hun milieu-impact: elektronica, verpakkingen, textiel, meubels en chemicaliën.

Toekomstbeeld Verpakkingen (2050)

In 2050 wordt er aanzienlijk minder gebruik gemaakt van primaire grondstoffen voor verpakkingen. Herbruikbare verpakkingen zijn de norm, overmatig verpakken is verminderd, en verpakkingen bestaan voornamelijk uit secundaire grondstoffen of recyclebare materialen. Voedselverpakkingen voldoen aan strenge voedselveiligheidsnormen, schadelijke stoffen en additieven zijn uit gefaseerd, en alle verpakkingen zijn geschikt voor hoogwaardige recycling. Hoogwaardige recycling is zodanig op schaal dat er geen export naar buiten de EU hoeft plaats te vinden.

Burgers kunnen eenvoudig afval scheiden dankzij duidelijke informatie op verpakkingen en efficiënte sorteertechnologie. Herbruikbare verpakkingsopties zijn ruim beschikbaar, en een volwassen infrastructuur voor herbruikbare verpakkingen (wassen, distributie en goed werkende retoursystemen) zorgt ervoor dat verpakkingen niet als zwerfafval eindigen.

Figuur 2: Circulaire Toekomst

In 2050 wordt voor wegwerpproducten geen primaire fossiele grondstoffen gebruikt en het gebruik van wegwerpproducten is drastisch verminderd. Consumenten omarmen hergebruik, terwijl strenge eisen gelden voor wegwerpproducten (bijvoorbeeld geen micro-plastics in verzorgingsproducten sigarettenfilters en kauwgom) om schadelijke stoffen te voorkomen.

Verpakkingen: Doelen en Prestaties

- **Doelstelling 1: Alle verpakkingen die vanaf 2030 op de Europese markt worden gebracht zijn geschikt voor gebruik in een circulaire economie en voldoen aan circulaire producteisen.**
 - o **Prestatie 1.1:** De essentiële eisen van de EU-verpakkingenrichtlijn zijn maximaal aangescherpt.
 - *Nederland streeft naar minstens 40% recycleert en/of biobaseerd plastic in alle verpakkingen in 2030 en zal dit actief bevorderen tijdens de herziening van de Verpakkingenrichtlijn.*
- **Doelstelling 2: Vanaf 2030 wordt het potentieel van herbruikbare verpakkingen maximaal benut.**
 - o **Prestatie 2.1:** hergebruik wordt via Europese en Nederlandse initiatieven sterk bevorderd en de infrastructuur voor herbruikbare verpakkingen is functioneel en op schaal
 - *De overheid stimuleert herbruikbare verpakkingen in diverse sectoren: supermarkten, horeca, e-commerce en B2B. Dit gebeurt via sectorbrede afspraken en eventuele wettelijke verplichtingen.*
 - o **Prestatie 2.2:** Er zijn ambitieuze hergebruikdoelstellingen afgesproken in de herziening van de verpakkingenrichtlijn voor on-the-go-/take-away-horeca en voor e-commerce
 - *De Rijksoverheid streeft naar een 40% reductie van plastic wegwerpbekers en voedselverpakkingen die onder de SUP-richtlijn vallen in 2026 in vergelijking met*

2022. Nederland pleit ook voor een ambitieus Europees doel voor herbruikbare on-the-go/take-away-verpakkingen voor 2030.

- *Voor e-commerce pleit Nederland voor ambitieuze doelen voor herbruikbare verzendverpakkingen. Ook wordt het aandeel verzendverpakkingen verkleind door slimmer productontwerp en normen voor loze ruimte in verpakkingen. Verzendverpakkingen zijn volledig recyclebaar en voor consumenten is duidelijk waar ze moeten worden gesorteerd.*
- **Prestatie 2.3:** Op nationaal niveau benutten we het potentieel voor herbruikbare verpakkingen door ook sectorbrede samenwerking te faciliteren in de convenience-sector (supermarkten en detailhandel) en festivals.
 - *Onderzoek toont aan dat consumenten en supermarkten positief staan tegenover herbruikbare verpakkingen. Binnen B2B wordt sectorbreed gezocht naar snelle vervanging van eenmalige verpakkingen door herbruikbare opties. De festival- en evenementensector zet de 'Green Deal festivals' voort en breidt het circulaire bekersisteem uit naar voedselverpakkingen.*
- **Doelstelling 3: Vanaf 2030 worden verpakkingen optimaal ingezameld voor recycling. Verpakkingsmateriaal wordt na recycling ingezet als recyclelaan.**
 - **Prestatie 3.1:** Recyclebare verpakkingen worden ook daadwerkelijk ingezameld, gesorteerd en gerecycled, de capaciteit voor hoogwaardige recycling is versterkt en het is burgers makkelijk gemaakt om een verpakking bij de juiste materiaalstroom te scheiden.
 - *Hoogwaardige recycling van verpakkingen wordt de standaard, waarbij recyclelaan opnieuw wordt gebruikt. Nederland dringt aan op strengere EU-normen voor verpakkingsrecycling tijdens de onderhandelingen over de Europese verpakkingsverordening. De UPV-verpakkingen worden tevens versterkt en uitgebreid.*
- **Doelstelling 4: Het aantal wegwerpproducten is teruggedrongen en wegwerpproducten met grote impact zijn volledig recyclebaar en hebben een passende afvalinzamelingsstructuur.**
 - **Prestatie 4.1:** Er geldt een UPV voor luiers en incontinentiemateriaal en er zijn Europese productvereisten voor het ontwerp daarvan.
 - *Een UPV wordt ontwikkeld voor grootschalige inzameling en recycling van deze afvalstroom, waarbij producenten verantwoordelijk zijn. Deze UPV wordt naar verwachting van kracht in 2026.*
 - **Prestatie 4.2:** Er is een consumentgerichte aanpak ten behoeve van een verschuiving van wegwerp naar herbruikbaar.
 - *Er komt een consumentgerichte aanpak om specifieke doelgroepen aan te moedigen wegwerpproducten te vervangen door herbruikbare alternatieven, zoals feestartikelen en producten voor cosmetica, verzorging en hygiëne.*
- **Doelstelling 5: In 2030 is de hoeveelheid zwerfafval maximaal verminderd.**
 - **Prestatie 5.1:** UPV-zwerfafval is uitgebreid.
 - *Vanaf 2023 is er een UPV-zwerfafval voor drinkbekers, voedselverpakkingen en plastic tasjes, waarbij producenten bijdragen aan de kosten voor opruimen en verwerken. Deze UPV kan in de toekomst worden uitgebreid naar verpakkingen van andere materialen.*
 - **Prestatie 5.2:** De aanpak van zwerfafval leidt tot product specifieke maatregelen voor de meest voorkomende zwerfafvalitems.
 - *Er komen voorstellen voor maatregelen (Europees dan wel nationaal) om zwerfafvalgevoelige wegwerpproducten blijvend te reduceren.*